

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анна Славчева Кръстева,

Нов български университет, департамент Политически науки

за конкурса за научната длъжност професор

по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

с кандидат доц. Магдалена Елчинова

“Те са турци – каза баща ми.” (с. 116) „Започнах да пиша за православните българи в Истанбул, впечатлена от убедеността и достойнството, с които тези хора, живеещи от няколко поколения в Турция и знаещи много малко за България и българското общество, се определят като българи“ (с. 116). Тези контрастни перспективи ни въвеждат и в комплексната идентичност, която авторът анализира, и най-вече в интеракционисткия подход, чувствителен към преплитачи се различни до противоположност перспективи, в които тя се оглежда и които я формират, променят, динамизират. Доколко този подход е издържан на равнището на професура е предмет на оценка и заключение на настоящето становище.

В количествено отношение научната продукция у нас и в чужбина на доц. Елчинова след хабилитацията е напълно достатъчна и убедителна за професура.

Теоретичните достойнства на изследователската дейност на доц. Елчинова ще анализирам най-вече на базата на нейната монография „*Невидимата общност: православните българи в Истанбул*“, публикувана от Издателството на НБУ през 2017 г. и представена пред неговата академична общност на интересен публичен дебат:

- Балансът между концептуализации, проблематизации, теоретизации, от една страна, и емпиричния терен, от друга. Той е *sine qua non* на всяко академично изследване, но професурата го изисва императивно и в много висока степен. Саморефлексивността и критичната реконструкция на ключовите концепции са системно разгърнати в цялостното изследване на доц. Елчинова. Дори когато са детайлни и пространни като например в „опуса за критиките към субстантивиранието на етничността“ (с. 211) и пледоарията на трансакционализма на Барт, те не звучат като дисгресиите на Г. Зимел, а добавят теоретична плътност и интерпретативна нюансираност, нужни на всеки терен, както и на този на този на българската общност в Истанбул.
- Теоретичните избори на автора – етносимволизма и интеракционизма на Барт – са адекватни на предмета на изследването – малка българска православна общ-

ност сред огромния мегаполис Истанбул с доминираща различна в национален, религиозен, езиков и етнчески смисъл култура. Първият работи отлично за местата на паметта и маркерите на идентичността – имена, език, православие, чието съхранение възпроизвежда и съхранява свиващата се като шагренова кожа общност. Разбирането на етничността като празен символ (Едуин Арднър) отваря продуктивна теоретичната перспектива, която да съвмести и ‘приюти’ под едно понятие различните начини, по които българите в България и българите в Истанбул конституират своята българска идентичност. Вторият теоретичен избор – интеракционистката концепция на Барт – е незаменима за разбиране на общности на границата – не само геополитическите граници на държавите, макар и те да са определящи за анализа, а и символните културни граници, като позволява на автора да предостави множество убедителни отговори на поставените в началото въпроси: Как се формира идентичността „на предела между две държави, две националности и гражданства, поне две национални идеологии и два религиозни режима“ ? (с. 16); „Как и защо хора, не родени в България и без българско гражданство, се определят като българи?“ (с.15).

- Емпиричният терен, който доц. Елчинова започва почти случайно, по собственото ѝ признание, но който я привлича и увлича, е изключително интересен по поне три причини. Първата е живостта на разказите, чрез които общността заживява колоритно и автентично. Втората е убедителната интерпретация на цитираните наративи. Третата е отвореността на множество разкази, щедро споделени от автора в книгата, за нови прочити и интерпретации. Интервютата са 33, но изграждат богата и пъстра картина на българите в Истанбул.
- Фините наблюдения на флуидността на идентичностите, на очаквани конверсии и неочаквани обрати, проблематизирани класически опозиции придобитонаучено. Ще илюстрирам само с два примера, благодатни и за интерпретации, и за реинтерпретации. Първият е за зетя турчин, който „е кръстен, ама техните не знаят“ (с.130). Неизбежните конверсии се явяват с променлива видимост в микро-общността и макро-обществото като механизъм за договаряне на различията и намаляване на потенциалната им конфликтност. Вторият пример е на респондента, който започва да учи родния си български език по радио Хоризонт, защото „речникът на баби, дядовци, а сега няма какво да се срамуваме, е много простичък, беден...“ : най-придобитото – майчиният език – се оказва най-неотложно за научаване в малка малцинствена среда.

Няма изследване, което да не поставя въпроси и да дава понякога не достатъчно удовлетворителни отговори. За целите на краткия жанр на становището ще отбележа два:

- Първият е не достатъчно убедителният избор на „миграция“ като ключово понятие. Фактът, че общността се е формирала в резултат на миграция в миналото, преди няколко поколения, не съответства на съвременния ѝ статус и това ярко е описано – българите в Истанбул, живеещи от няколко поколения в мегаполиса, за разлика от огромна част от съвременните му жители, са сред най-коренчаните истанбулчани, а и всички са с турско гражданство. Фактът, че и преди, и днес някои от тях – но не тези, които са обект на изследването – избират миграцията, по нищо не ги отличава нито от българските, нито от турските граждани. Понятието, което по-адекватно би концептуализирало спецификата на българската общност в Истанбул, е диаспора.
- На второ място бих отбелязала малкото противоречие в интерпретацията на отношението на българската държава към българската православна общност в Истанбул: на едно място в текста последната се представя като неформален представител на българската държава, независимо от липсата на официален статут, на друго място (с. 190) се набляга на амбивалентното отношение на българските власти, дължащо се на факта, че не са смятани за българско малцинство в чужбина. И двете твърдения биха могли да имат валидност, но ако имаше рефлексия върху тях като две страни на непоследователна българска политика.

Целта на становището е да премери достойнствата и отворените въпроси/дефицити в монографията, а в монографията на доц. Елчинова първите безспорно и категорично преобладават.

Приносите са формулирани коректно, макар и изложени твърде подробно и на места преминаващи в резюме. Същественото е, че са собствени и достатъчни за професура.

Също толкова съществено е, че изследователските резултати вече са в научен оборот, за което свидетелства впечатляващият брой от 229 **цитирания**.

Учебна и преподавателска дейност

Доц. Елчинова е утвърден преподавател в НБУ с редовна натовареност и много добра оценка от обратната връзка на студентите. Ръководи регулярно бакалавърски и магистърски тези, има и успешно защитена докторантура под нейно ръководство. Съществен е приносът ѝ за включване на студенти в проекти,

Административна дейност

Доц. Елчнова е дългогодишен ръководител на Департамент Антропология и има съществен принос за неговата публична видимост и признание.

Лични впечатления

Познавам отдавна доц. Елчинова и като преподавател, и като ръководител на Департамент Антропология, и като изследовател, и като автор: тя прие да участва в специализирания брой „Балкански и български миграции и мобилности“ на списание ‘Социологически проблеми’, на което бях съставител, сътрудничи като рецензент на международното списание на Brill South-eastern Europe, на което съм главен редактор. Бих могла да продължа с примерите, но по-съществено е да обобща високото си положително мнение за доц. Елчинова като интересен, утвърден, признат изследовател и преподавател.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С убеденост давам много висока оценка и подкрепям присъждането на академичната степен професор по научна специалност 3.1. Социология, антропология и науки за културата на доц.д-р Магдалена Елчинова.

Август 2018 г.

Изготвил становище:

проф. д-р Анна Кръстева